

37. Биковський Л. Бібліотека Кам'янець-Подільського Державного Українського Університету: (спомини) / Л. Биковський. — Нью-Йорк ; Вінніпег, 1949. — 9 с.
38. Кам'янець-Подільський Український Державний Університет. Спогади студента // Віра і культура: місячник української богословської думки і культури; орган Українського наукового богословського товариства. — Вінніпег, 1959. — Ч. 9 (60). — С. 4-6; Ч. 10-11 (70-71). — С. 15-19.
39. Український Університет у Кам'янці-Подільському // Віра й культура. — 1959. — Ч. 8 (68). — С. 28-29.
40. Віра й культура. — 1958. — Ч. 7 (55). — С. 27.
41. Тимошик М. «Лишусь навіки з чужиною...». Митрополит Іларіон (Іван Огієнко) і українське відродження : наукове видання / М. Тимошик ; [передм. О. Кравченка та В. Скопенка]. — К. : Наша культура і наука ; Вінніпег : Укр. правосл. Собор Св. Покрови, 2000. — С. 471-474.
42. Ляхоцький В. Діяльність І.І. Огієнка по формуванню національних університетів / В. Ляхоцький // Студії з архівної справи та документознавства. — К., 1999. — Т. 5. — С. 157-163.
43. Завальнюк О.М. Гетьман Павло Скоропадський і зародження національної університетської освіти в Україні / О.М. Завальнюк // Питання історії України : зб. наук. статей. — Чернівці : Золоті литаври, 2000. — Т. 4. — С. 104-110.
44. Тюрменко І. Державницька діяльність Івана Огієнка (митрополита Іларіона) : монографія / І.І. Тюрменко. — К., 1998. — 282 с.
45. Огієнко І. Рятуння України. На тяжкій службі своєму народові / І. Огієнко. — 2-е вид., доп. — Вінніпег : Видання тов-ва «Волинь», 1968. — 94 с.

The organizational, editing and publishing, as well as originaive activity of Ivan Ohienko, the founder and president of Kamianets-Podil's'ky State Ukrainian university, aimed at popularization of this high school in foreign Ukrainian publications in 1930-1960-ies, is under investigation in the article given.

Key words and word combinations: Ivan Ohienko, «Our Culture», «Religion and Culture», authors, memoirs, Kamianets-Podil's'ky State Ukrainian university

Отримано: 20.08.2013 р.

УДК 94(477.43/44)

Л. А. Іваневич

Хмельницький коледж технологій та дизайну

ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ У ПРАЦЯХ ПОДОЛЯНИНА КОСТЯ ШИРОЦЬКОГО

У статті проаналізовано значний вклад подільського вченого, історика й мистецтвознавця К.В. Широцького (1886-1919) в дослідження регіональної історії та історії України в цілому. Подана характеристика його маловідомих історичних і краєзнавчих праць.

Ключові слова і словосполучення: Кость Широцький, історія України, регіональна історія, краєзнавчі праці, Поділля, Галичина, Буковина, Угорська Русь, Київ.

Видатний український історик С. Сіцинський так відгукнувся про наукові здобутки подільського вченого, історика й мистецтвознавця К. Широцького: «Його статті, розвідки, замітки розкинуті по багатьох періодичних виданнях... Його наукові праці виходили й окремими книжками, брошурами і відбірками з ча-

сописів. А більш значні праці ще й зовсім не вийшли з друку»¹. За 15 років наукової діяльності Кость Широцький (1886-1919) залишив по собі творчу спадщину, обсяг якої вражає своєю величиною, адже це приблизно 174 праць, понад 30 рукописів фундаментальних досліджень української історії й культури та краєзнавчих розвідок і близько 30 рецензій поточної вітчизняної й зарубіжної мистецтвознавчої літератури². І хоча насамперед більшість його робіт присвячені історії культури та мистецтва України, однак, як людина, що безмежно любила свою Батьківщину та свій талановитий і працьовитий народ, поважала її історію та традиції, не оминув своєю увагою й історію держави в цілому та регіональну зокрема.

Окремі згадки про історичні праці Костя Віталійовича подали у своїх розвідках Є. Сіцінський³, Л. Биковський⁴, І. Калинович⁵, Л. Каросва⁶ та П. Толочко⁷. Детальному висвітленню наукової спадщини вченого з історії української нації й вагомості його вкладу в українську історіографію, автор присвячує дану статтю із використанням відомих і нововіднайдених праць подолянина.

Будучи закоханим у свій рідний край, його мальовничу природу, своєрідні, оригінальні традиції та звичаї, самовідданий, вольовий і працьовитий народ, котрий вперто протягом багатьох століть боровся за незалежність, самостійність і соборність своєї держави, професор Кость Широцький не зміг оминати проблему історичного розвитку нашої нації та визрівання національної ідеї як такої. Зокрема, вчений у рукописній праці «Минуле Подільської землі»⁸ відобразив свій погляд на історичні події, що відбувалися на Поділлі в цілому та його окремих повітах від часів язичництва, запровадження християнства у Київській Русі, татаро-монгольського іга, литовської доби, польського правління, виникнення козацтва, гетьманування Б.Хмельницького, гайдамацьких повстань, народних виступів на чолі з Кармелоком, панування Росії аж до сучасного авторові періоду (1910-х рр.). Окрему увагу він звернув на історію розвитку господарського промислу, ремісництва, торгівлі, мови, письменства, мистецтва та еволюцію культури подолян. Першою назвою Поділля науковець вважав «Пониззя» – край, що розміщений внизу Карпатських гір і через який протікають річки Південний Буг та Дністер. Автор підкреслив, що подоляни в язичницький період поклонялися, окрім поширених на українських землях богам, ще й своєму власному богові «Світовидові» – богові щастя, врожаю і погоди, кам'яний образ якого був віднайдений у середині XVIII ст. в річці Збруч біля Кам'янець-Подільського. Дослідник підтримував позицію інших українських істориків щодо надзвичайної важливості введення християнства на Русі Володимиром Великим у 988 р., його еволюційних наслідків для подальшого розвитку освіти, усіх культурних процесів, ремесла, розбудови міст, монастирів, храмів тобто становлення цивілізації на етнічно-українській території, зокрема й Подільській землі. Найзнаменитішими і наймудрішими державними діячами на Поділлі після розпаду Київської Русі Кость Віталійович вважав онука Ярослава Мудрого – галицько-подільського князя Ярослава Осмомисла, за татарського панування – князя Юрія Галицького або «короля Малої Русі», за литовської доби – князів литовських Костянтина, Олександра, Федора та Юрія Коріатовичів, які збудували знамениту неприступну кам'яну фортецю у Кам'янець-Подільському. Кость Широцький відзначив величину впливу, який мала культура, мова і віра українського народу на культурний розвиток і становлення татар та литовців як окремих націй, зокрема останні взагалі довгий час розмовляли саме руською (українською) мовою. Причинами виникнення козацтва за часів правління Польського Королівства, а опісля Речі Посполитої вчений вважав масове насильне насадження католицької віри на подолян та самовільне відбирання польською шляхтою земель в українських селян. Вивчаючи іс-

торію розквіту Запорізької Січі й розвитку козацтва, науковець відзначив виникнення особливої архітектури церков на Поділлі, котрі будували як замки, з вікнами для гармат та дрібними віконцями для рушниць у церковних стінах, а також високою дзвіницею на воротах для спостереження за ворогом. Як приклад він назвав церкву в с. Сутківцях Летичівського повіту Подільської губернії. Про природні багатства (особливо масні й надзвичайно родючі чорноземи) та народні надбання Подільської землі вже тоді, як відзначав дослідник, ходили чутки за кордоном, а тому дуже вабили Польщу. Тому не дивно, що гербом Поділля стало саме сонце — ознака багатства, зауважував Кость Віталійович. Позитивними сторонами козацької доби й одночасного польського гніту професор вважав запровадження і розвиток цехового ремісництва на Поділлі, заснування православними міщанами та подільським духівництвом великої кількості товариств при храмах, які сприяли будівництву шкіл, друкарень, бібліотек, книгарень, а тому еволюції освіти та науки на теренах нашого краю. Саме короткий період існування Козацької Української держави на чолі з гетьманом Богданом Хмельницьким Кость Широцький назвав найкращим і найліпшим в історичному минулому України та житті українського народу. Досить автономне життя подолян учений виявив і протягом 25-річного панування на Подільській землі турків, починаючи з 1676 р. Значну увагу Кость Віталійович приділив історії гайдамацького руху на подільських землях проти поляків. Подальші історичні події на території Поділля, землі якого довгий час розривали між собою уряди Польщі та Росії, він вважав важким етапом в українській історії та житті наших пращурів, внаслідок чого й виникали постійні народні повстання. Автор висловив власні погляди та подав свою історичну оцінку подільським повстанням на чолі з Олійником, Кармелюком та ін. З іншого боку тривале пригнічення українського народу, на думку дослідника, сприяло ще більшому бажанню відстоювати й зберігати свою віру, мову, звичаї, історію та краще майбутнє. І саме ці процеси стимулювали культурний та освітній розвиток нації, зростання самосвідомості подолян, формування їх політичних позицій. Добою початку звільнення України, в тому числі й Поділля, від неволі К. Широцький назвав кінець XIX — початок XX ст., що супроводжувалася скасуванням заборони на друкування українською мовою книг і часописів. Адже «голос кращих людей не пропав, нова революція збурила старий ганебний лад, ми опинилися у вільній своїй українській землі»⁹, з великою надією та безмежним вірою в краще незалежне майбутнє своєї держави зазначав учений на завершення.

Історичний аналіз національно-просвітницької діяльності української молоді в Росії на початку XX ст. Кость Широцький подав у цілому ряді праць, а саме: «З Петербурзької Української Колонії» (1908), «З Петербурзької Академічної Громади» (1908), «З життя українських студентів Петербурзького університету» (1909), «Наукові змагання нашої академічної молоді в Петербурзі» (1909), «Лист з Петербургу» (1909), «Лист з Петербургу» (1910) та «Петербургський Університет» (1910)¹⁰. У своїх дослідженнях майбутній учений як реальний свідок тих подій під час навчання в Петербурзькому університеті та як активний член усіх петербурзьких українських громад і товариств висвітлив історію розвитку національного руху українців у Петербурзі. Зокрема, передумови й мету заснування та результати роботи студентської організації — «Гуртка Українознавства» при Петербурзькому університеті, деякі аспекти з громадсько-освітньої й політичної діяльності старої та молодшої Громад, Товариства українських поступовців, Українського клубу «Громада» і Товариства ім. Т. Шевченка для допомоги студентам-українцям у Петербурзі.

Перебуваючи в Петербурзі, подільський науковець щоліта подорожував із метою історико-краснзнавчих, етнографічних та мистецтвознавчих дослі-

джень мальовничими теренами України¹¹. Результатом поїздок, незважаючи на різноманітні утиски й заборону друкуватися українською мовою в Петербурзі під час Першої світової війни, стала ціла низка його краєзнавчих праць про Буковину, Галичину, Прикарпаття та Закарпаття. До речі, ці роботи видані під псевдонімами К. Баладиженко і К. Ладиженко, що недарма співзвучні з назвою м. Ладизин, біля якого знаходилось рідне село Костя Широцького – Білоусівка. Таким чином, автор ще раз хотів підкреслити свою безмежну любов і повагу до батьківської землі. Ці дослідження були опубліковані в 1914-1916 рр. у Петрограді, одним із видавців яких стала відома тоді місцева українська друкарня П. Балицького. Насамперед такі праці вченого: відділ «Искусство» у виданнях «Галичина. Буковина. Угорская Русь» (1914)¹² та «Украинский вопрос» (1915)¹³, «Буковина («Зелена Русь») и ее прошлое. Историко-географический очерк» (1915)¹⁴, «Иллюстрированная история Галичины въ кратких очерках» (1915)¹⁵, «Мистецтво у Східній Галіції» (1915)¹⁶, «Краткая история Галицкого княжества» (1915)¹⁷, «Галичина», «Буковина» (1916)¹⁸. У російському журналі «Украинская жизнь» (1915) у відділі «Литературная летопись» було подане повідомлення, що в друкарні П.А. Вартмінського у Петрограді скоро мають побачити світ дві книги Костя Баладиженка «Прошлое Буковини» та «Прошлое Угорской Руси»¹⁹. Цією низкою праць К. Широцький одним із перших вітчизняних науковців підняв питання дослідження регіональної історії України, вивчення характерних особливостей історичного поступу різних територій нашої держави та залежності напрямків національно-визвольної боротьби українців від політики держав, у складі яких вони перебували в той чи інший період.

Свою критичну оцінку праці «Буковина («Зелена Русь») и ее прошлое» подав рецензент з криптонімом «О.П-к», зауваживши, що в ній автор зумів вдало, стисло й змістовно викласти географію та історію Буковини, описати її минуле й сучасне. Особливе місце в роботі займає відображення історії культури і мистецтва Буковини. Разом з тим критик висловив побажання вченому в другому виданні ширше розкрити складні відносини на Буковині, вплив німецької культури на її мистецтво, що призвело до гострих національних конфліктів²⁰.

Широке вивчення історичного минулого та культурних надбань Західної України Кость Віталійович продовжив під час виконання в 1917 р. обов'язків комісара Городенківського повіту на Галицькому Покутті (тепер Івано-Франківська обл.). Науковець намагався поєднувати свої громадсько-політичні зобов'язання із творчою роботою, присвячуючи кожную вільну годину дослідницькій праці з метою студювання історії, культури та мистецтва регіону. На думку українського вченого А. Середи, «у тих заплутаних і навіть ганебних відносинах окупаційної російської влади до галичан» К. Широцький, як комісар, просто не мав змоги та засобів що-небудь виправити й покращити, тим паче з його «делікатною» і «ніжною душою історика мистецтва»²¹. Не дивно, що державну роботу подільський професор намагався поєднати з дослідженнями місцевих історико-краєзнавчих і мистецтвознавчих здобутків. Для цього він здійснював окремі спеціальні екскурсії, іноді тижнями подорожуючи із записником і фотоапаратом та фіксуючи архітектурні пам'ятки Галичини і Буковини²². Зібрані зразки та світліни народного мистецтва цих країв автор експонував на виставці в Києві у 1917 р.²³

Тематику історичного краєзнавства Буковини, Галичини, Прикарпаття та Закарпаття К. Широцький продовжив у рукописах «Нарис з історії художньої культури Галичини»²⁴, «Буковинське мистецтво»²⁵ і «Мистецтво в Галичині»²⁶. У своїх дослідженнях учений висвітлював історію західних мальовничих регіонів України та їх суспільний розвиток упродовж Х-XIX ст. Також автор роз-

крив різноманітність етнічного складу населення Буковини та Галичини. Крім того, звернув окрему увагу на звичаї, обряди, національний одяг, господарство, архітектуру історичних пам'яток і церков, сакральне й декоративне мистецтво, етнографію та культуру бойків, гуцулів і лемків.

Історії заснування, розвитку і розквіту столиці України К. Широцький присвятив свій змістовний монографічний путівник «Київ» (1917)²⁷. Науковець описав Київ за наступними історичними періодами: великокняжим, польсько-литовським, козацьким і сучасним авторові. Привертає увагу подана ним характеристика трипільської культури як першої європейської, що була звідси перенесена до Балкан, а звідти – у Грецію, де заклала основу давньогрецької культури. Разом з тим Кость Віталійович говорить про впливи на формування культури Київської Русі кіммерійців, скіфів, гунів, хозар, варягів. Серед розглянутих періодів найбагатшим фактами є характеристика столиці України XVII-XVIII ст. завдяки появі Академії, друкарень, братств тощо. Своім розвитком Київ і його культура тієї доби, на думку вченого, багато в чому завдячують меценатській діяльності І. Мазепи та його однодумців, яку Кость Широцький оцінює позитивно, на відміну, наприклад, від українського дослідника В. Модзалевського. Ще однією важливою позитивною рисою путівника є також висвітлення визначальних явищ і подій для української історії й культури. Зокрема, здійснюючи характеристику історичних пам'яток Подолу, К. Широцький основну увагу приділяє діяльності Академії, яка відіграла важливу роль у духовному житті українського народу XVII-XVIII ст. А заснований Петром Могилою колегіум після одержання 1701 р. статусу Академії, згідно з дослідженнями Костя Віталійовича, до 1817 р. був відомим загальноосвітнім центром православної слов'янської Європи. Характеризуючи академічний побут, навчальні програми, вчений детально зупиняється на художньо-естетичних елементах навчального процесу – диспутах, святах і т. п. Завдяки путівнику Костя Віталійовича Широцького «Київ» можна відновити об'єктивну картину соціально-економічного, духовного та культурно-освітнього життя Києва протягом його історичного поступу, а карти як додатка до книги – побачити план забудови міста ще на початку XX ст. До речі, ця праця й досі користується популярністю серед киян та гостей столиці як один з найкращих путівників Києва, а тому й перевидається уже п'ять разів²⁸.

Вивченню історії столиці України дослідник також присвятив працю «Хто був автором плану Києва 1638 р.» (1918)²⁹ та рукопис «Хто був автором плану з «Тератургема» А. Кальнофойського»³⁰. У них К. Широцький подав позитивну оцінку першого плану Києва, уміщеного в історичній книзі дослідника київської старовини А. Кальнофойського «Тератургема» (1638). Він вважав, що цей варіант плану столиці України дає можливість науковцям пізнати цілий ряд темних плям в історії, топографії та археології Києва. Кость Віталійович на основі аналізу загального вигляду й техніки виконання плану доводив, що його виконавцем був відомий український гравер Ілля. Вчений показав спільні риси у стилі, техніці і художніх засобах плану та найбільш відомих роботах майстра³¹.

На детальному висвітленні своїх поглядів та бачень стосовно окремих історичних подій на території України науковець зупинився у декількох невеликих працях, зокрема, «Дзвін Сави Чалого» (1911)³². У ній автор описав історію життєдіяльності гайдамацького ватажка Сави Чалого та залишеної по ньому історичної пам'ятки, а саме, подарованого ним до Степаської церкви дзвону. У розвідці «Зносини Венеції з Україною 1650 року» (1913)³³ подільський учений подав власне трактування нововиявлених у венеційських архівах мемуарів венеційського посла Альберто Віміна щодо історії зовнішньополітичних відносин Б. Хмельницького з

правителями Венеції, а також висвітлив особливості державотворчої діяльності й ведення дипломатичних стосунків видатного гетьмана Козацької України. У дослідженні «Коліївщина. (Гайдамаччина в 1768 році)» (1918)³⁴ Кость Широцький зробив своєрідну спробу розкрити історію стосунків України з Польщею і Росією в період Коліївщини. А в рукописній праці «Народні спомини про декабристів в с. Кириасівка Браїлавського повіту на Поділлі»³⁵ він описав цікавий та важливий історичний факт із декабристського руху на Подільській землі.

Професор В. Данилевич, характеризуючи працю К. Широцького «Коліївщина (Гайдамаччина в 1768 році)», писав, що спроба вченого описати події Коліївщини 1768 р. була наближена до літературної, а не історично-наукової версії, тому щодо московсько-українських стосунків робота містить багато хибного, однак ставлення поляків до українців та взаємовідносини двох сусідніх держав дослідник висвітлив глибоко й правдиво³⁶.

Проблеми становлення української національної ідеї Кость Віталійович Широцький намагався так чи інакше торкнутися в усіх своїх історичних дослідженнях. Так, у праці «Про церковну мову на Україні» (1911)³⁷ він показав історію незаконної насильної русифікації українського духовенства й відстоювання права незалежного існування, розвитку і запровадження української мови у всіх сферах життя нашої нації. У розвідці «Покажчики росту» (1913) автор констатував факт піднесення розвитку української мови, послаблення її дискримінації, початок процесу масового видання українських літературних творів та науково-публіцистичних видань, українських реклам, навіть українських малюнків-етикеток на різноманітній промисловій і сільськогосподарській продукції, в яких дослідник вбачав «ознаку зростаючої національної сили»³⁸. Роботи «Золото до золота» (1917)³⁹ і «Ведмедники» (1918)⁴⁰ науковець присвятив відображенню зростання національної свідомості українського народу в питаннях реалізації права на самовизначення та власного державного будівництва. В праці «Різдвяні дари» (1919)⁴¹ – пролив світло на історію святкування Різдва 1654 р., Переяславську Раду та її наслідки і провів аналогію між ними й сучасним йому відношенням Росії до України, закликаючи українську націю відстоювати свої права, незалежність своєї держави і не піддаватись на агітацію Москви щодо злуки України з Росією. У змістовному дослідженні «Український національний колір» (1911)⁴² учений подав ґрунтовні докази щодо історії походження національного синьо-жовтого кольору України на основі наявності аналогічних барв у переважній більшості знамен та вбрання козаків. Так, наприклад, сотенні хоругви полтавського полку шилися з голубого шовку із золотистим полем для національного гербу, а могили козаків прикрашалися, крім хрестів, ще й деревцем із маленькою хустинкою на його гілці – прапорцем з синіми та жовтими пасмами. Адже синій і жовтий кольори, за словами автора, були ознакою мужності, відваги та сили козака, тому й носили вони часто голубі жупани з жовтими каймами або жовті жупани і блакитні шаровари. Зустрічалися, згідно досліджень Костя Віталійовича, такі кольори і в стародавньому церковному одязі, іконописах, народних вишивках, килимах, жіночих плахтах, різноманітних побутових речах, мистецьких витворах українців, їх зовнішньому художньому оздобленні будинків, архітектурі палаців та церков. Любов українського народу до синього та жовтого кольорів науковець простежував ще від Київської Русі, що підтверджували численні давньоруські літописи, мініатюри до Святославових «Ізборників» й синьо-жовті орнаменти на книгах князівської доби. Згадки про популярність цього поєднання кольорів на Україні Кость Широцький віднайшов також у різдвяних колядках, народних думах, історичних піснях, Шевченківських літератур-

них творих та різноманітних українських звичаях. Філософське значення і зміст українського національного кольору вчений вбачав у любові українців до природи, їх асоціації синього й жовтого поєднання із золотистим степом та синім небом, синім морем та річками із жовтими очеретами, рудими скелями та синіми горами, тобто багатством та миром і вважав ці кольори національного ознакою українського громадянства. Цю ж тематику дослідник продовжив і в праці «Наш прапор» (1918)⁴³, де висвітлює історію становлення кольору національного українського прапору та проблему повернення синьо-жовтого забарвлення сучасному йому прапору України, який вважав атрибутом незалежної соборної держави.

Крім цього, наукова спадщина Костя Віталійовича Широцького містить значні дослідження з історії українського освіти, серед них: «Про Академію Мистецтв» (1917)⁴⁴ – присвячене історії відкриття нового освітнього закладу, його можливостям, намірам і значенню в культурно-освітньому розвитку українського народу, зокрема його молодого покоління; «Вищі школи на Україні» (1918)⁴⁵ – відображає здобутки Генерального секретарства освіти України після революції, результативна діяльність яких призвела до заснування трьох вищих важливих в освітньому процесі молоді держави навчальних закладів – Українського університету, Педагогічної академії та Української академії мистецтв у Києві.

Кость Широцький, будучи яскравим виразником національної ідеї, вболіваючи всім серцем за її становлення, наголошував у своїх працях, що «українська мова має всі дані на самостійний літературний і науковий розвиток, має повне право і рацію на уживання її в урядових інституціях і в церкві, тільки в Росії Україні це право наказано...»⁴⁶, а «воля – найбільше благо в світі, і ми любимо волю своє більше, а ніж зрадливі дари москвичів. Воля дасть нам дістати незліченно більш дари і своєї власної землі і хисту нашого народу»⁴⁷. Тому й учений закликав український народ відстоювати незалежність своєї країни, одночасно підкреслюючи: «... читаймо ж свої книги і навчаймося самі своєї мови. Дізнаймося, який у нас був лад, яка була культура»⁴⁸.

Отже, значну частину наукового здобутку подільського професора становлять саме ґрунтовні дослідження історичного минулого всього українського народу та населення окремих регіонів України. Історичні праці Костя Широцького займають важливе місце в українській історіографії й національній спадщині українців, адже дають змогу сучасникам по-новому поглянути на ті чи інші історичні події, дізнатися про маловідомі факти з історії країни, оцінити їх значення для становлення Української держави та культурного й освітнього розвитку української нації. Саме з цією метою ми подаємо в оригіналі одне з досліджень ученого, зокрема «Наш прапор» (1918).

К. Ш.

Наш прапор¹

Кожен нарід і держава й навіть партії мають свої відзнаки: прапори осібних кольорів та герби. Свої прапори мали наші люде ще 1000 років перед нами. Які були ті прапори з зовнішнього вигляду у давнину – то можна бачити на стародавніх образах, але який був звичайний їхній колір – того не знати. Не взнати також, чи були на прапорах якісь знаки. Де-хто гадає, що в давньому Києві за часів князівських таким знаком був образ арх. Михайла, але то власне сталося пізніше – в козацькі часи, а з давнішніх наших знаків відомий липи з XIII в. знак лева, що драпається на скелю; той знак до сеї пори заховали наші брати-галичане поруч з козацьким образом св. Михайла; у Запорожців був ще свій знак – образ козака.

¹ Збережено мову оригіналу

Нас одначе цікавить не знак на прапорах – а то, якого має бути кольору наш теперішній прапор.

Відповідаючи на се, треба заглянути в минувшину, коли наші предки ще ставали до політичного та культурного життя, позичаючи різні культурні здобутки від сусідів. Тоді зі сходу й з Візантії йшли до нас парча, шовк й інші тканини, зашкани золотом на синьому або червоному тлі; тоді до нас приносилися пишні мальовила, де золото калалося на синіх полях стіни; тоді на численних книжних окрасах і емалях комбінувалися сі дві фарби – жовто-золота із синьою. Отсі пишні сполучення жовтого з синім – що так йшли до нашого оточення – бо ті ж фарби у нас всюди в природі – стали улюбленими, і через те в козацьку добу ми їх бачимо, як прийняті і Король надсилає й таку саму корогву гетьманові Б. Хмельницькому; такі сині з жовтим корогви залишилися від Полтавського, Лубенського й др. полків (XVIII в.) в музеї Київської Академії, в оружейній палаті і в Ермітажі в Петрограді. Синьо-жовті барви знають козацькі думи й різні історичні документи не лиш на прапорах: Дума описує галеру, на котрій їде гетьм. Самійло Кишка, пооббивану злotosиніми кіндяками (сукнами), котрі після козаки паювали поміж себе. З таких злotosиніх тканин козаки шили свої убрання. Всі кольори вбирали надвірних козаків правобережні державці в XVIII в.; в жовтих жуланках та в блакитних контушах і шароварах були вбрані гайдамаки Гонти, як то описують сучасники й як то можна бачити на давніх образках; те саме було й в Гетьманщині в деяких полках, бо відомо, що, коли прийшли на Україну синемундирні шведи, то московське військо не могло їх відрізнити від козацького війська. Такі одежі описуються теж в стародавніх тестаментях козацьких.

Не диво, що сполучення жовтого з синім можна бачити на давніх українських хатніх малюваннях, на килимах, плахтах, вишиванках, на слухцьких козацьких поясах та тканинах, на церковних ризах. Простий наш нарід до сеї пори вимальовує затилля своїх хат в жовте з синіми підводами (лиштвами), а також уживав сих кольорів в своїх вишиванках (полики, лиштви...) і лиш років 50, як змінив ті кольори на чорне та на червоне. Через те й Шевченко в такі кольори убрав був свою наречену. Він і природу українську описував в сих кольорах (позлотив степ і сине небо, сине море з рудими очеретами й скелями, жовті ниви й сині гори за Дніпром).

Жовте і сине! Се дві барви здавна улюблені українським народом, обидві вони утримались в Галичині. Вони зостануться нашими національними кольорами й на далі.

Примітки:

1. Сіцинський Є. Праці К.В. Широцького по історії українського мистецтва / Є. Сіцинський // Сіцинський Є. Державний архів Хмельницької області (далі – ДАХО), ф.Р-3333, оп. 1, спр. 33, арк. 85.
2. Іваневич Л.А. Кость Широцький (1886-1919) : науковець, просвітник, педагог : монографія / Л.А. Іваневич. – Хмельницький : ПП Мельник А.А., 2011. – С. 227-243.
3. Сіцинський Є. Праці К.В. Широцького по історії українського мистецтва... / Є. Сіцинський. – Арк. 85-97.
4. Биковський Л. Бібліографія праць К.В. Широцького / Л. Биковський // Зб. секції мистецтва УНТ. – К., 1921. – С. 137-144.
5. Бібліографічні картки праць К. Широцького / упор. І. Калинович // Відділ рукописів Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаніка, ф. 57, спр. 472, арк. 141-153.
6. Етнографи Поділля / Л. Кароєва // Етнографія Поділля : тези доп. наук. конф. – Вінниця. 1992. – Ч. 1. – С. 9-10.

7. Невідомий і відомий Костянтин Широцький // Український історичний календар-’96 / [за ред. П. Толочка]. – К. : Україна, 1995. – Вип. 2. – С. 179.
8. Широцький К. Минуле Подільської землі / К. Широцький // Вінницькі вісті (Вінниця). – 1941. – № 8. – С. 2; № 9. – С. 2; № 14. – С. 2; № 15. – С. 2; № 17. – С. 2; № 20. – С. 2; № 21. – С. 2.
9. Там само. – № 21. – С. 2.
10. Широцький К. З Петербурзької Української Колонії / К. Широцький // Рада (Київ). – 1908. – № 257. – С. 1-2; З Петербурзької Академічної Громади // там само. – № 260. – С. 1; З життя українських студентів петербурзького університету // там само. – 1909. – № 51. – С. 2; Лист з Петербургу // там само. – № 226. – С. 2; Лист з Петербургу // там само. – 1910. – № 98. – С. 1; Петербурзький Університет // там само. – № 250. – С. 2.
11. Зайцев П. Некролог. – К. В. Широцький / П. Зайцев // Книгар (Київ). – 1919. – Ч. 25-26. – С. 1783.
12. Широцький К. Искусство / К. Широцький // Отдель въ книге «Галичина. Буковина. Угорская Русь». – М. : Задруга, 1914.
13. Широцький К. Искусство / К. Широцький // Отдель въ книге «Украинский вопрос». – М. : Задруга, 1915. – С. 108-113.
14. Баладыженко К. Буковина («Зелена Русь») и ея прошлое. Историко-географический очерк / К. Баладыженко. – Петроград : Типография бр. В. и І. Линник, 1915. – 50 с.
15. Баладыженко К. Иллюстрированная история Галичины въ краткихъ очеркахъ. / К. Баладыженко. – Петроград : Типография бр. В. и І. Линник, 1915. – 99 с.
16. Мистецтво у Східній Галиції / К. Широцький // Аполон (Київ). – 1915.
17. Баладыженко К. Краткая история Галицкого княжества. / К. Баладыженко–Петроград : Типография бр. В. и І. Линник, 1915. – 32 с.
18. Автобіографія та список друкованих праць К. Широцького // ДАХО, ф. 582, оп. 2, спр. 1, арк. 83.
19. Литературная летопись // Украинская жизнь (Москва). – 1915. – № 5-6. – С. 130.
20. Рец. О. П-к на: Баладыженко К. Буковина («Зелена Русь») и ея прошлое // там само. – № 10. – С. 111-112.
21. Кость Віталійович Широцький / А. Серета // Збірник секції мистецтва Українського Наукового Товариства. – К., 1921. – С. 130.
22. Там само. – С. 129.
23. Широцький К. Подільські колядки та щедрівки / К. Широцький. – 2-е вид. – Хотин : Буковина, 1991. – С. 2.
24. Широцький К. Нарис з історії художньої культури Галичини / К. Широцький // Вінницькі вісті. – 1941. – № 40. – С. 3; № 42. – С. 9; 1942. – № 2. – С. 3; № 3. – С. 4.
25. Широцький К. Буковинське мистецтво. Рукопис / К.В. Широцького // Биковський Л. Бібліографія праць К.В. Широцького / збірник секції мистецтва Українського Наукового Товариства. – К., 1921. – С. 143.
26. Широцький К. Мистецтво в Галичині. Рукопис / К. Широцький // Там само. – С. 143.
27. Широцький К. Київ. Путеводитель с планом г. Киева и 58 иллюстрациями. / К. Широцький. – К. : Издание В. С. Кульженко, 1917. – 346 с.
28. Широцький К. Київ. Путівник / К. Широцький. – К. : Либідь, 1994. – 337 с.; Репринтне відтворення видання 1917 р. / К. Широцький. – К. : УКСП «Кобза», 1994. – 374 с.; 1995. – 377 с.; К., 2008. – 378 с.; К. : Книга Роду, 2008. – 400 с.
29. Широцький К. Хто був автором пляну Києва 1638 р. / К. Широцький // Записки історичної і філологічної секції Українського Наукового Товариства / за ред. О. Грушевського. – К., 1918. – Кн. XVII. – С. 98-102.
30. Широцький К. Хто був автором плану з «Teraturgema» А. Кальнофойського? Рукопис / К. Широцький // Л. Биковський. Бібліографія праць К. В. Широцького / збірник секції мистецтва Українського Наукового Товариства. – К., 1921. – С. 144.

31. Широцький К. Хто був автором пляну Київ 1638 р... – С. 99-102.
32. Широцький К. Дзвін Сави Чалого / К. Широцький // Записки наукового товариства ім. Т. Шевченка. – Л., 1911. – Т. СІV. – Кн. ІV. – С. 174-176.
33. Широцький К. Зносини Венеції з Україною 1650 року / К. Широцький // Рада (Київ). – 1913. – № 157. – 10 липня. – С. 1-2.
34. Широцький К. Коліївщина. (Гайдамаччина в 1768 році) / К. Широцький. – К. : Час, 1918. – 48 с.
35. Широцький К. Народні спомини про декабристів в с. Кирнасівка Брацлавського повіту на Поділлі / К. Широцький // Інститут рукописів НБУ ім. В. Вернадського, ф. І, од. 34893, арк. 1.
36. Рец. В. Данилевича на: Широцький К. Коліївщина. (Гайдамаччина в 1768 році) / В. Рец // Наше минуле (Київ). – 1918. – Ч. 3. – С. 168-169.
37. Широцький К. Про церковну мову на Україні / К. Широцький // Рада (Київ). – 1911. – № 118. – 26 травня. – С. 1.
38. Ладизенко К. Показчики росту / К. Ладизенко // Рада (Київ). – 1913. – № 36. – 12 лютого. – С. 1-2.
39. Широцький К. Золото до золота! / К. Широцький // Нова Рада (Київ). – 1917.
40. Широцький К. Ведмедники / К. Широцький // Нова Рада (Київ). – 1918. – № 12. – 17 січня.
41. Широцький К. Різдвяні дари / К. Широцький // Життя Поділля. – 1919. – 16 січня. – № 23. – С. 2.
42. Широцький К. Український національний колір / К. Широцький // Рада (Київ). – 1911. – № 179. – 10 серпня. – С. 1.
43. Широцький К. Наш прапор / К. Широцький // Календар на рік звичайний 1918 : вид. «Благодійного товариства видання загальнокорисних та дешевих книжок» / під ред. К. Широцького. – К., 1918. – С. 23-24.
44. Широцький К. Про Академію Мистецтв / К. Широцький // Вільна українська школа. – К., 1917. – Т. І. – № 3-4. – С. 192-194.
45. Широцький К. Вищі школи на Україні / К. Широцький // Календар на рік звичайний 1918 : вид. «Благодійного товариства видання загальнокорисних та дешевих книжок» / під ред. К. Широцького. – К., 1918. – С. 11-12.
46. Широцький К. Про церковну мову на Україні / К. Широцький // Рада (Київ). – 1911. – № 118. – 26 травня. – С. 1.
47. Широцький К. Різдвяні дари / К. Широцький // Життя Поділля. – 1919. – 16 січня. – № 23. – С. 2.
48. Широцький К. Минуле Подільської землі / К. Широцький // Вінницькі вісті. – 1941. – № 21. – С. 2.

In the article a contribution of the scientist from Podillya, historical and specialist in art K. V. Shirotsky (1886-1919) into research of regional history and history of Ukraine is analyzed and shown. In this article the characteristic of his not well known historical and edge works is presented.

Key words and word combinations: Kost Shirotsky, history of Ukraine, regional history, edge works, Podillya, Galichina, Bukovina, Ugorskaya Rus, Kiev.

Отримано: 30.05.2013 р.